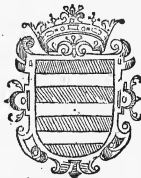
2

APOLOGIA

MEDICA DOCTORIS FRANcisci de Ancona Medici, ac Chirurgi Hispalensis, in qua disputatur, an liceat caput gumositatibus affectum, Vnguento ex argento viuo lenire.

EXCELLENTISSIMO HISpaniæ Magnati. D. D. Ferdinando Enriquez de Ribera, Duci de Alçala, Marchioni Tartesiaco, Comiti Marolitano, totius Bethicæ præfecto Notario, ac vrbis Hispalensis accenso. MAXIMO.

POSTQVAM Huc pusillum confeci laborem (Magnanime, & Excellentissime Princeps) millies illum

illum typis mandare decreueram , & totidem ab instituto restitit animus : ex altera enim parte me compellebat communis omnium vtilitas , ne forte contraria opinione mentibus obsecfatis tam singulari , ac praestanti praesidio genus humanum careret adiris Luis Venereae cruciatibus alioqui non liberandum impium enim videbatur, quod ad me, & ab alijs sedula cura, ac diligentia iam diu est obseruatum non patefacere , sed alio conuersus velociter per currentem calamum remorabar cum cōsiderarem hunc meū laborem forsitan non ea animi sinceritate receptum [illegible] qua ego ipsum in lucem edere paro, sic igitur quo me verterem in scius fluctuabat animus donec in tanta haesitatione statim, ac occurristi mihi (magnanime Princeps) tibi hoc opusculum omnium manibus sub tuo fauore , atque tutamine committere decreui. Certe enim scio sub tanto protectore, ac mecenate me admodum difficilia aggredi posse. Quis enim excelentiae tuae magnitudinem contemplatus, non exorescet, & quasi coactus tacebit? Quis denique magnitudinis tuae pietatem, & religionem inspiciens, hunc meū laborē nōne aequo animo accipiet? Quis tādē oculos conijciēs in maximam qua polles litterarū facundiam, & vbertatē per docta satis esse in hoc tractatu cōtenta non existimauit? Quare cum hic tractatus, nisi his omnibus munitis excudi, non possit a te summis contendo precibus, vt illū qua soles humanitate recipias praecipue , cum tibi iam me beneficijs afficere cōsuetum admodum sit. Vale, Excelentissime Princeps Magnatum maxime, & sapientiū sapientissime.

CVM Ad rerum intelligentiam plurimum conducat recta tractandorum dispositio, ac ordo ideo in hac nō minus celebri, quam vtili difficultate tractanda, placuit mihi scolasticum ordinē seruare, & hanc disputationē ad formā quæstionis redigere, cū nulla alia clarior & distincior reperiatur via. Proponamque in primis omnia cōtrariæ sententiæ fundamenta, & postea pro difficultatis decisione aliqua notabilia statuā, & deinde, quid tenendum sit determinabo, ac tandem argumenta contraria dissoluens, huic tractatui colophonem imponam qui si pacato, & non irato animo recipiatur, non dubito quod me veritatem attigisse fateantur omnes.

Sunt tamen pro parte negatiua aliqua argumēta cōtendentia probare nullo modo capiti vnguēta ex argento viuo conuenire quorum primum in hunc modum se habet.

Aurifices cum argentea vascula Hidrargiro deaurant propter effumationem argenti viui non leuia solent pati symptomata, vt totius corporis tremores, & aliquando paralises attestantur igitur vnctio argenti viui capiti administrata, hæc & grauiora alia concitabit accidentia, & ita administrari non debet.

Secundum argumentum est quæ frigida sunt necessario nocebunt cerebro, [illegible]d argentum vi-

uum frgido pollet temperamento, igitur argenti viui capiti adhibitio nociua erit, ac per consequẽs ab eius vsu abstinendum est. 51

Tertium argumentum. Si argentũ viuũ capiti gumositatibus affecto applicaretur propter argenti viui frigiditatem repellerentur humores a partibus exterioribus ad interiores, & principes, vt pote cerebrum, sed hoc est contra omnem medicinam, vt cuilibet haud mediocriter in medicina versato, est notum: ergo nullatenus vnctiones in capite sunt admittendæ.

Quartum argumentũ est. Venena non debent applicari partibus principibus, sed argentum viuũ venenum est, vt cõstat ex illo Pharma copola, qui hidrargiro epoto interijt, igitur non debet administrari cerebro, quod pars est princeps.

Quintum argumentum est. Vnctio argenti viui non tollit radicitus morbum gallicum cum non auferat qualitatem Veneream iecori impressam, sed solum humores gallicos euacuat igitur talis vnctio superflue administratur.

Hæc sunt fortiora argumenta, quæ pro hac stabilienda sententia adduci possunt: sed vt veritatem ostendamus aliqua prius notanda sunt.

Primo notandum est. Remedia morbum gallicum stirpare potentia occultam debere participare qualitatem, quæ malignæ luis venereæ qualitati

litati contrarietur,taliterque remedium, & morbus proporcionari debent, vt debilibus morbis debilia remedia conueniant,extremis autem,extrema remedia ſint ex vſu docente Hipocrate. 1. Aph. 6. Vnde cum morbus galicus ad tantam per uenit immanitatem,vt crudeliſsima exitet ſymptomata, extremus factus extrema remedia requirit,cum leuiora prodeſſe non poſsint,dummodo vires aut naturę vniuerſalis, aut particularis cuius partis remedia tollerare poſsint.

Secundo breuiter eſt notandum, quod remedij ſpecies ſolummodo a morbi ſpecie indicatur. Natura tamen affectæ particulæ ſpeciem remedij a morbo ex poſtulatam non impedire, ſed tãtum metiri, & moderari poteſt, quare ſi morbus galicus aliquod ex poſtulat remedium partis affectæ natura medicamentum non recuſauit, ſed tantum eius intentionem, & quantitatem menſurabit.

Sed quia præcipua contrariæ ſententiæ fundamenta pendent,ex eo quod exiſtiment eius fautores argentũm viuum frigidum eſſe, & venenatam habere qualitatem, ideo in duobus ſequentibus notabilibus de his ſermonem inſtituemus, & in hoc tertio notabili de argenti viui temperatura tractabimus.

Pro quo ſciendum eſt, [illegible]od in explorandis

 medi-

medicamentorum temperaturis ea eſt ſeruanda regula, vt quam prius poſt actuationem medicamenta producant qualitatem eam illis conuenire exiſtimabimus, nam ſi medicamenta actuata non ſint per accidens alias qualitates producere ſolent, vt ex nimio vini potu nonnunquam accidit, frigiditas enim produci ſolet ſuffocato natiuo calore, & non ideo dicemus vinum frigidum eſſe. Nam ille effectus productus fuit per accidens ante vini actuationem. Quare argenti viui temperatura, non vt cunque inueſtiganda eſt, ſed poſtquam a noſtro calore fuerit actuatum.

Deprehendemus tamen medicamentum aliquod iam eſſe actuatum, quia apparent effectus, quos ſolet tale medicamẽtum producere, vt Rhabarbarum, tunc temporis actuatum eſſe exiſtimauimus cum bilis purgatur hoc enim operari nequit Rhabarbarum, niſi de potentia ad actum fuerit reductum. Ita ſimiliter argentum viuum eſſe actuatum iudicauimus, quando eius proprietas, & effectus eluceſcat, & cum actuatus Hydrargirus habeat commouere, & agitare humores, eosque communiter perſputum euacuare, aut aliquando per aliam regionem, viſa quidem tali euacuatione, iam argentum viuum ad actum eſſe reductum cognoſcemus.

Quos igitur effectus conſpicimus iam actuato

argento

argento viuo, & humores euacuare? Sunt ne frigiditatis effectus? Minime quidem, sed omnino certe calorẽ attestantur fundere enim, ac liquare crassos, & glutinosos humores gumositatesque dissoluere, quis sanæ mentis a frigidirate fieri asseueraбit? Potest ne frigiditas acrescere erodentes reddere humores? Nonne argentum viuum tantam tribuit humoribus acrimoniam, vt magna vlcera exitentur? Sed si frigidum, & non calidum esset nullo modo, id præstare posset, & ac ratione argenti viui antidota temperara, & lenientia sunt medicamnra qe ualia sunt lac a xunzia porcina, & oleum anigdalarum dulcium, quod euidenter ostẽdit argentum viuum actuatum nõ frigiditatem sed calorem acrem inducere. Quod si etiam animaduertamus argentum viuum nullatenus a frigiditate coagulari, sed potius esse influxæ perpetuo facillimo negocio inueniemus, id ex insigne eius prouenire calore, vt Paracelsus asserit libro vexationum capite de calore Mercurij, nec pro hac sententia grauissimi dessunt autores Rondoletus enim in methodo curandi morbos c.12. & Hieronymus Mercurialis libro de Morbo Galico, & Libabius de natura metalorum cap.10. Frater Euãgelista cap.12. Nicolaus Massa libro 4. de Morbo Napolitano. Arnaldus de Villanoua in Rosario Philosophico de natura argenti viui asserunt Hydrar-

drargirum calidum eſſe,& ſicum quorum autoritates ad verbum hic tranſcribere non placet, ne multas in vtiliter impleam paginas.

Coniungi etiam in argento viuo cum calore, ſiccitatem ex maxima eius exicandi virtute poſſe demonſtrari arbitror, humores enim ſuperfluos exicat,& conſumit, vlceraque ſiccitate corrigens ſanitatem perducit, ~~& conſumit~~, habet in ſuper argentum viuum cum calore,& ſiccitate maximam partium tenuitatem, ſeu friabilitatē, ita vt inminuitiſsimas partes facillimo negotio diuidi poſsit, vt eius perpetuus motus oſtendit. Ego enim non aliunde fieri exiſtimo, quam ex eoquod partes eius ſuperiores propter maximam grauitatem ſeorſum ire conantur, quarum motui, & inferiores partes, quia facile propter friabilitatem diſiungi poſſunt cedere non recuſſant, partes, quæ diſiunctæ ſui appetentes conſeruationem vniuntur, & poſtea alijs partibus ſeparatis, & alijs deorſum latis perpetuus ille argenti viui ſeruatur motus.

Habet præterea argentum viuum firmam, & æquabilem miſtionem, vt ex eius longa duratione colligitur, ſepe enim in oſsibus mortuorum poſt multos annos inuenitur.

Quare vt arge[illegible]um viuum actuetur vehemētem admod[illegible] requirit calorem, qui firmam eius miſtio-

miſtionem diſſoluere poſsit, vnde in vnctioni-
bus adminiſtrandis fortem imperamus fieri fri-
ctionẽ, vt calor ſufficiens exciterur pro argenti
viui actuatione, cuius caloris defectu cum ar-
gentum viuum intus aſſumitur, ſæpius non a-
ctuatur, nam præter calorem, qui frictione in
partibus exterioribus excitatur magis in ipſis,
quam in partibus interioribus immoratur ar-
gentum viuum propter viarum anguſtiam,& ita
melius alteratur, & ad actum reducitur. Nec ſo
lum requiritur iſte intenſus calor ad hydrargiri
actuationem, ſed etiam eſt neceſſaria aliqua ſub
ſtantia humida,quæ cum argento bene coniun-
gi,& permiſceri poſsit,ſicca enim. & humidita-
tis expertia actuari nequeũt ad calorem,niſi ſub
ſtantia humida accedat, quæ pabulum ſit acqui-
ſiti caloris,vt in calce videre licet. Subſtantia ta-
men, quæ cum hydrargiro miſcetur, aerea de-
bet eſſe,& ita ipſum cum axunxia porcina,& a-
lijs rebus vnctuoſis permicemus, vt commode
actuari poſsit. Quare ſi argentum viuum per ſe
ſolum partibus adminiſtraretur nullo modo,aut
difficulter ad actũ reduceretur, nec diſſolueret
aut funderet humores cum ſubſtãtia humida nõ
adeſſet quæ eſſet pabulum caloris.
Quarto notandum eſt, quod determinemus
an argentum viuum ſit venenum ndum eſt

illa dici venena, quæ ex sua natura habent nostram substantiam corrumpere, siue id sit propter occultam, vel propter manifestam qualitatem, talis enim qualitas cum certa & determinata quantitate suum effectum producit, siue sit venenum calidum, siue frigidum, nam quodvis agens ad agendum determinatam expostulat quãtitatem, dicitur tamen venenum frigidum, venenum a quantitate, quia maiorem quantitatẽ, quam venenum calidum ad suum effectum producendum requirit.

Debet igitur venenum sua qualitate interficere potius, quam sua quantitate; nam si aliqua alimenta in ea assumantur quantitate, vt suffocato natiuo calore hominem interimant, non ideo dicemus venenosa fuisse, nam illud fuit factum per accidens ratione multitudinis materię vnde si argentum viuum venenum est debet interficere propter malignam qualitatem, & non per accidens ratione multitudinis materiæ.

Talem tamen venenosam qualitatem in argento viuo non esse, ex eo constabit, quod argentum viuum non interficit, vt euidenter ostendit argenti viui vsus sæpe enim intus assumitur sine noxa, & cum maxima vtilitate, quod ego millies iam fœliciter admodum sum expertus, quod quidem impossibile esset si argentum viuum

viuum haberet venenosam qualitatem nos internecare potentem, idque confirmant plurima authorum testimonia, nam refert Marianus Sãctus Barolitanus in suo tractatu de casu, & offensione se vidisse mulierẽ, quæ propter aliquos morbos quibus continuo affligebatur, sesquili bra argenti viui assumpta, sine aliqua noxa a mor bis libera euasit, & idẽ author affirmat se exhibuisse in colica passione argentum viuum pondere trium vnciarum cum fœlici successu, & Antonius Mussa magni habendus author Hydrargirum ad puerorum lumbricos commendat, & Mathiolus affirmat dari argentum viuum in difficili partu cum maxima vtilitate, & partus acceleratione sine vllo matris, & infantis nocumento, & Ambrosius Pareus lib. 20. de venenis cap. 38. de argento viuo inquit ipsum minime esse venenum, quod expertus fuit in canis catulo qui librã vnam argenti viui epotam innoxie per aluum deiecit, & præter hos Chalmetheus in suo Enchiridio tractatu de morbo gallico in fine, & Michael Angelus Blondius in suo tractatu de Morbo Gallico in fine capitis de præstanti remedio Barbaroum, & Rondoletius in suo tractatu de Morbo Gallico, quasdam pilulas ore sumendas contra luem veneream ex argento viuo componunt, quæ communiter pilule barbarorũ appellan-

pellantur. Quod idem ostendit penaceæ vsus, quæ communiter ex argento viuo componitur cuius varias descriptiones hic afferre non placet.

Sed non possum nō mirari hoc in loco, quod sint qui existiment argentum viuum, quia venenum ore non esse sumendum, & deinde statuant puluerem Ioannis Vigonis, seu præcipitatum ægrotantibus ex morbo gallico esse exhibendū nam si hydrargirus assumi non debet, quia est venenum, multo minus exhiberi poterit puluis Vigonis cum ex duobus venenis conficiatur, nempe ex Mercurio, & aqua forti argētariorum, aut si posse exhiberi præcipitatum asserunt quare Mercurium intus assumi posse negant? Immo existimo præcipitatū, ita immane, & crudele esse remedium ad hoc, vt intus sumatur, vt eius vsus merito exterminari deberet, nam talis puluis, ita vehementem & acrem haber calorem propter empireuma ab aqua forti relictum, etiamsi quantumuis corrigatur aqua plantaginis diamargaritone frigido, & alijs vt partes principes exiccet; & cōtabefaciat, & immedicabiles excitet dissenterias aliosque grauissimos pariat morbos, ex quibus ægrotantes, quam plurimos vitā cum morte com[illegible]utasse, sæpe sępius hisce oculis vidi. Eiu[illegible]e vsum detestantur Paschalius in

suo 1.lib. de curandis morbis cap. 2. de Morbo Gallico,& Pereda in Scholio,Phalopiusque non contemnendus author in libro de Morbo Gallico cap.19. asserit præcipitatum non hominum, sed asinorum esse medicamentũ , & Augerius Ferrerius in tractatu de Morbo Gallico in septimo modo curatiuo de medicinis purgantibus, fol.52. inquit quod isti pulueres crudeliter purgant,& nisi caveris interimunt.

Quibus sic positis , & determinata iam argẽti viui temperatura,et ipso a venenorum liberato numero sermonis cõsequutione quid in proposita quæstione tenendum sit statuere oportet quod vnica determinabo conclusione , quæ his clauditur verbis.

Caput gumossitatibus, et doloribus gallicis afectum vnguentis ex argento viuo confectis, potest,et debet liniri si alia remedia non sufficere videantur,et vires permittant cerebrumq; eo robore constet,vt remedium tollerare possit.

Hæc nostra conclusio quam plurimis potest confirmari rationibus quarũ prima est,argẽtum viuum secure intus assumitur , vt probaui in 4. notabili igitur multo melius,& securius eo poterit caput inungi cum securius [illegible], extra applicare remedia,quam ea intus assumere [illegible]

Secundo probatur conclu[illegible], nam [illegible]ctio ar-

gen-

genti viui eft ſpecies remedij indicarique debet non a natura partis, ſed a morbi gallici ſpecie & conditione, cũ alia non proſſunt remedia igitur vbicumque fuerit talis morbus gallicus, ſiue in capite, ſiue in alijs partibus talem ſpeciem remedij indicabit, ſed remedium a morbo ex poſtulatum viribus conſentientibus ab affecta particula non impeditur, ſed tantum in quantitate, & vtendi modo menſuratur, igitur cum in cerebro fuerit affectus vnctionem expoſtulans ſi cerebrum robore conſtet talem vnctionem non impediet, ſed tantum eam menſurabit.

Tertio probatur concluſio. Nam ad extremos morbos extrema exquiſite remedia conueniunt, igitur cum morbus gallicus in capite ita ſitmatus eſt, vt extremus morbus fiat, extremum remedium qualis eſt invnctio adminiſtrari debet.

Quarto probatur concluſio. Nam communiter in capitis tumoribus, & gumoſitatibus applicatur emplaſtũ ranarum cum duplicato Mercurio, ſine aliqua noxa, vt quotidiana teſtatur experientia, igitur etiam caput liniri poterit vnguentis argenti viui, maior enim quantitas mercurij correſp[illegible]ndet emplaſto quam vnguento, & licet [illegible]n ita, ac vnguentum penetret in longiori t[illegible]pore e[illegible]dem effectus producet atte-

nuatur enim, & vi dilatationis arteriarũ aliquæ partes ad interiora trahuntur, quæ eosdem possunt efficere operationes, nõ enim ista emplasta tm̃ habent resoluere humores in partibus contentos, sed etiam ipsos persputum, aut aliam euacuationem expellunt. Qua ratione Ambrosius Pareus Rondeletius, Chalmeteus, Phalopius, & alij, quam plurimi consulunt quod eos, qui vnctiones substinere nollu nt, cum emplastis curemus.

Et confirmatur vlterius, nam rustici communiter enecant pediculos vngendo caput cum argento viuo cum butyro permisto, sine vllo detrimento, ergo sic similiter caput gallica lue infectũm liniri poterit.

Pro hacq; sententia non dessunt aliqua authorum testimonia, nam in primis Isla in re practica Mehercule admodum exercitatus folio. 71. cap. 12. inquit se inuenisse maiorem vtilitatem, cum caput, quam cum alia vngebantur mẽbra, & Rondeletius lib. de Morbo Italico folio. 868. capite de aqua Theriacali pro dolore capitis cõponit quoddam vnguentum ex mercurio, quo præcipit vngi partes dorsi, & ceruicis, & in fine eiusdem libri asserit achores, & capitis scabiem felici successu cum vnguentis hydrargiri curari, & idem in methodo curandi morbos cap. 12. de

dolore

dolore capitis a morbo Italico quodam vnguen tum conficit, ex mercurio quo caput & articulos iniungi iubet.

Quod si alibi dixerit caput liniendum non esse intelligi debet, quando caput tam graui non afficitur affectu, vt vnctionibus egeat.

Sed quid in his moror? Nonne in rebus practicis experientiæ credendum est? Accedat igitur experientia rerum omnium magistra, & nostram confirmet sententiam, nam per triginta annos in quibus medicinam feci semper vnctionibus capitis sum fæliciter vsus, & innumeros ęgrotantes (diuino auxilio) a sæuissimis, & crudelissimis morbis, & symptomatibus liberaui, & ab orci faucibus restitui, ex his tamẽ, vnũ, aut alterum casum referam, pro ampliori confirmatione. Cum ego in nosochomio sancti Spiritus ægrorum curam gerebam inter alios quidam fuit ægrotus tan crudeliter capitis doloribus, & gumositatibus satis inueteratis vexatus, vt prædolorum vehementia, quasi atonitus iacens fere extinctus videbatur. Cui (alijs non proficientibus remedijs) post purgationem vniuersalem cũ pilulis denitro, quatuordecim vnctiones vniuersales, tã iuncturis, quam capiti administraui post quas dolor capitis sedatus fuit reliqua accidẽtia cessarũt, & ęger ad optatã sanitatẽ fuit restitutus

Fuit

Fuit & alter ęgrotus anno præterito 1605. qui lue gallica affectus capitis intenſo admodum dolore laborabat febreque continua ad modum tercianę duplicis quotidie repetente, qui poſt vniuerſales euacuationes vnctiones, tam capitis, quam articulorum expertus integre conualuit, & huius teſtis eſt oculatus ſapientiſsimus Doctor Ximenez Guillen, qui vna mecum tali præfuit curationi, & innumeros alios referre poſſem, niſi lectoribus tædium cauſare, timerem ſolum eos teſtes voco, qui hoc remedium guſtarunt in quorum manus ſi ſcripta hæc mea inciderint non dubito, quod me veritatem loqui confirmabunt.

Sed neque ego ſolum hoc vtor remedio, nam alijs in regionibus communis eſt vſus vngendi capita in Italia enim (vbi ni falor incepit vſus liniendi capita) grauiſsimos, & ſapientiſsimos Medicos ſæpe vidi cum apud Italos eram hoc fæliciter adminiſtrare remedium, & præcipue pręceptorem meũ chirurgum inſignem Iulium Iacolinum aquo, & a patre meo chariſsimo modum vngendi accepi, & in Valentina ciuitate tam communis eſt vſus vnctionum in capite, vt nec vllus dubitet de illis adminiſtrandis, & in hac ciuitate Doctor Petrus Verdugo, Doctor Petrus de Victoria, & Doctor Melchior de

Plaça

Plaça, si qui alij grauissimi & sapientissimi Medici cum sese offert occasio caput linire præcipiunt. Quare cum hoc iam quam pluribus euentibus sit confirmatum posthac Medici rustico excluso timore caput vngere audeant, ne tã mirabili remedio homines destituãtur, sic enim quam plurimos iam iam deploratos ad sanitatem restituent non cũ pauca Medicinæ laude.

Et licet hoc remedium nondum expertum esset nosipsum cum alia non prossunt in capitis affectibus, experiri possemus, hoc enim licet periculosum fas est aliquando efficere, nam si remedia non experirentur homines, non esset condita medicina: et si Galenus sanguinem esse mittẽdum contra sui temporis medicos acriter non defenderet, & stabiliret forte tam singulari, ac præstanti præsidio ars medica careret, et si posteriores Galeno Medici in pueris venam secare non auderent, quam plurimi ipsorum misserrime interirent: Et si Iacomus Carpensis (nam hic fuit primus, qui vnctiones in morbo gallico administrauit) vnctionibus in morbo gallico non esset vsus, videant omnes, quam magnus ægrorum numerus interiret, et si præterea vnctiones in capite non experirentur Medici, quam plurimi a grauissimis capitis affectibus oppressi vitã cum morte commutarent. Qua ratione licitum

est

eſt in maximis morbis cum alia non proſſunt re media aliquod medicamentum expiriri.

Cæterum in vnctionibus adminiſtrandis, illud ſeruari debet, quod argentum viuum probe extinctum ſit, quod fiet ſi argentum viuum diu fuerit permiſtum cum axunxia porcina quare ta liter paratum oportet habere hydrargirum, vt facile ſit, ex eo fortem mediocrem, aut debilem vnctionem parare, quod quidem hoc modo fiet accipiatur vna libra argenti viui foſsilis, & depu rati, & ter, aut quater traijciatut per alut. m, aut linteum duplicatum, ſic enim omne plumboſum, & totam ſorditiem deponit, poſtea multoties abluatur cum aceto & ſale, & deinde in fundatur in aceto ſchilitico, quod cum veluti cineritium reddatur ab aceto ex trahatut, & permiceatur cum altera libra axunxiæ porcinæ ſine ſale, & hoc modo diu poterit ſeruati argentum viuum, & facile ex eo quamlibet vnctionem pa rate poterimus, nam ſemper duplam huius medicamenti quantitatem cum reliquis medicamẽtis miſcebimus, quam ſit ea, quam argenti viui deſideramus, vt ſi placeat, quod in vna libra medi camenti ſint duæ vnciȩ argenti viui accipiemus prædicti compoſiti vncias quatuor.

Quam falſum tamen ſit (vt hoc obiter dicamus) aſſerere, quod ægri labari debeant decimo

 quarto

quarto die ab vnctionibus, ita notum, ac manifestum esse arbitror, vt nullus, licet mediocriter in artis fundamentis percallēs ignorare possit. Quod vt exactius intelligatur, sciendum est argentum viuum partibus applicitum nullomodo repercutere humores in ipsis contentos, sed potius suo calore, & siccitate maximaque friabilitate fundit, & liquat humores, ita vt in maiorem mollem accrecentes, & ampliorem locum occupantes vehementiores concitent dolores in vnctionum principijs propter maiorem partium distentionem donec euacuata materia dolores remittantur. Propter hydrargiri autem acrimoniam acres redditi humores, valde conturbant, & irritant naturam, qua irritatione coacta materiam molestantem per regionem trudit commodiorem.

Habet hoc insuper argentum viuum, quod cum est actuatum, & ad calorem reductum totū ipsum facillimo negocio in fumos conuertitur propter maximam, qua argentum viuum pollet friabilitatem, friabile enim, & actualis humiditatis non expers facile vi resoluentis coloris in vapores abit, nam non est humiditas & partium tenasitas, quæ resolutionem immoretur: & hac ratione existimo quartanā febrem breuiores habere accessiones, quam quotidianam, licet pro-

pter

pter humoris melancholici terream ſubſtantiã vtraque qualitate coctioni repugnantem vniuerſalis quartanæ conſtitutio prolixior ſit,quã quotidianæ. Fumi igitur argenti viui ſurſum delati caput petentes attenuant humores in capite, & in partibus ſuperioribus exiſtentes (cum caput ſemper pituitoſis abundet humoribus) quos natura per palatum, vt per commodiorem & proximiorem regionem expellit facta per ſputum euacuatione & ſucceſsione, ad id quod euacuatur omnes corporis partes,etiam remotæ ad palatum,vt ad partem debiliorem excrementitios tranſmittunt humores, tum per manifeſtos, tum etiam per ocultos meatus, & ita hæc perſputum euacuatio communis eſt in vnctionum adminiſtratione,quamuis ſi iuxta alias regiones aliquando humores extiterint per ipſas ſoleat exhonerari natura. Vnde ſæpe videmus per vnctiones ſudorem, alui fluxum, aut vrinam promoueri, & licet in vnctione partium inferiorum cõmunicentur capiti fumi argenti viui non ſufficiunt pro extirpandis magnis,& inueteratis cerebri morbis,niſi ipſum argentum viuum capiti applicetur.

Hæc, quæ per ſputum fit euacuatio ſenſim, & paulatim accidit,tum quia humores euacuandi lenti ſunt ac craſsi,& ideo ſimul diſponi,non

 poſſunt

poſſunt ad ſubitam eorum euacuationem, ſed ſicut ſenſim, & paulatim attenuantur. Ita lente ad locum euacuationis expelluntur. Tum etiam paulatina eſt hæc euacuatio, quia communiter accidit per reſudationem, quæ cum per anguſtos fiat meatus ſubito compleri nequit.

Cum igitur in euacuando humore per ſputum, ad miniſtratis vnctionibus ſemper dum fuerit in corpore morbus gallicus, perſiſtit natura, & cum talis euacuatio lenta, & paulatina ſit neutiquam natura in breui tempore talem euacuationem perficiet, ſed longiori tempore eget in quo nunquam ab ea euacuatione naturam diſtrahere oportet, ſed ſi in quatuordecim diebus natura nondum compleuit humoris euacuationem, vt experientia conſtat, quandoquidem videmus in his diebus adhuc naturā inſputione perſeuerare. Qua ratione (o bone Deus) aliqui audēt medici ægrotos decimoquarto ab vnctione abluere? Niſi forte terminum acutorum in ſpuitione ſeruare velint diſtrahunt enim lotion naturam ab incepto opere, nam nō alia ratione graui aliquo in vnctionibus ſuperveniente ſymptomate partes hydrargiro illitas abluimus fricamus, & ipſis cucurbitulas applicamus, niſi quia lotione hydrargirum extrahimus

& hu-

& humorum impetum alio fluentium sistimus, & ad locũ antiquitus affectum reuocamus. Difficile tamen esse credo, quod aliquis sit morbus gallicus, qui vnctionibus petat curari, & quod eius materia intra quatuordecim dies posit eua cuari morbus enim, qui vnctiones expostulat fir matus esse debet & inueteratus a multaque pen dens materia, quæ intra prædictum tempus euacuari non poterit.

Ad quod etiam plurimum iubat, quod morbus gallicus non integre soluitur quousque illa maligna qualitas venerea iecori impressa corrigatur, quã in quatuordecim diebus auferri posse dicet nemo. Et dum talis qualitas in iecore fuerit gallici semper generabuntur humores qui etiam per sputum vi argenti viui expelli dessiderãt, & ita ego lotionem fieri iubeo post duos aut tres menses, prout fuerit humoris quantitas ac morbi diuturnitas. Alioqui si in breui tẽpore abluantur ægri dolores præcedentibus sæuiores adueniunt, quia ad affectas sedes, iterum reuo cã tur humores, vt sæpe sæpius aliquibus medicis accidere vidi, qui id propter aliquod erratum po tius, quam propter malam curationem fieri existimant, & licet aliquando fieri contingat, quod intra quatuordecim dies integre morbus gallicus sit solutus non ideo indiffinite proferẽdum

est,

est, quod in decimoquarto labentur ægrotantes cũ huius rei certus terminus præfiniri nequeat, sed quando perfecte materia morbifica iam esse euacuata videatur, quod intra prædictum a me antea tempus accidere solet.

Vt tamen iam huic quæstioni colophonem imponamus argumentis pro contraria parte adductis satisfacere oportet ad primumque, & secundum simul respondebimus negando quod argentum viuum frigidum sit, vt probaui in tertio notabili patiuntur autem aurifices, & illi qui in argenti viui fodinis versantur affectus frigiditatem atestantes, vt tremorem, & paralysim nõ quia hydrargirus frigidus sit ex sua natura, sed quia per accidens, quando actuatus non est frigidatem inducere valet, nam ab argento viuo crassi admodum eleuantur vapores cum enim argentum viuum friabile sit eius partes, vt vi resolutionis separarentur, multa non egent attenuatione, sed facile resolutioni cedunt partes, quia non est partium tenasitas, quæ partes multum cohærẽs resolutionem immoretur, & cum etiam propter paucam moram parum quoque partes attenuentur, ideo vapores valde crassi ab argento viuo eleuantur, qui corporibus communicati cum actuati non sint calefacere nequeũt, sed potius cum calore naturali permisti sua crassitie

sitie

sitie ipsum probe ventilari non permittunt, & inde calore naturali suffocato cruditates generantur, ex quibus prædicti oriuntur morbi. Quare ego existimo, quod diuersa antidota argentum viuum requirit cum actuatum est ac quando ad actum reductum non est, nam actuato hydrargiro lenientia, & a temperantia conueniunt medicamenta, non actuato vero calida potius sunt ex vsu, quæ effectus frigidos per accidens ab argento viuo productos corrigere posśint.

Et quamuis concedamus hydrargirum frigida constare temperie non inde concluditur quod capiti administrari non debeat, nam cũ calidis rebus attemperatus, nimis ledere nõ poterit, et si aliqua sequitur noxa maior est vtilitas ex morbi gallici curatione, quam noxa ex temperie argenti viui causata.

Ad tertium argumentum respondetur negando, quod argentum viuum euacuet humores repellendo, sed potius inscindendo, & attenuando, vt diximus. Cum igitur humores in capitis gumossitatibus contenti fuerint fusi, ac liquati partim resoluuntur, & partim expelluntur per cranei comisuras, & per ocultos meatus ad cerebri infundibulum, & palatum

& inde foras expelluntur, neque enim implicat, quod humores moueantur versus partem principem quale est cerebrum: nam cum talis motus fiat ad cerebrum, tanquam ad medium per quod euacuatio facienda est per modum transeuntis, & non tanquam ad finem in quo humor retineri debet, ideo bene possumus tali vti medicaméto cum non sit alia commodior curationis via. Euacuari autem humores vtiliter per partes principes sæpe videmus, imo quod quotidie in re practica id exercemus, nam quando exhibemus medicamentum expurgans ad euacuandos humores inuenis maioribus contentos, nullo modo humores inuenis contenti per aluum euacuari poterunt, nisi per iecur fiat transitus cum solum medio iecore intestina, & venæ maiores copulentur. Vtiliterque, etiam pusin pulmonibus contentum per sinistrum cordis ventriculum solet euacuari. Hæc dixi, vt intelligatur consonum esse rationi in gumossitatibus capitis humores per cerebrum euacuare cũ alia non fuerit curationis via.

Ad quartum Argumentum respondetur, negando quod argentum viuum sit venenum, vt iam diximus supra in notabilibus, nam li-

cet insensibilis ille Pharmacopola assumpto hydrargiro interierit, id quidem non fuit ratione venenatæ mercurij qualitatis, sed per accidens ratione nimiæ multitudinis argenti viui, nam cum argentum viuum maxime pōderosum sit multum agrauat, & suffocat partes quibus adhæret, vnde si in nimia quantitate sumatur partibus agrauatis calor naturalis suffocatur, & mors consequitur. Hocque accidet si argentum viuum propter aliquam causam per multum temporis spatium intra corpus retineatur. Qua ratione hidrargirus ex tinctus si non actuatur, quia non fluit, sed multum retinetur magis suffocat quam viuus, quare argentum viuum, quod ore summi debet purum, & defæcatum debet esse, vt magis fluat, non tamen impurum & plumbatum. Si vero argentum viuum non multum immoretur, neque in maxima sumatur quantitate proculdubio, nullam noxam afferet, quod euidens est argumẽtum ad prouandum, quod argentum viuum non sit venenum, sed per accidens aliquando interficere ratione multitudinis materiæ, sicut etiam videmus chalybē sine præparatione assumptum mortem inter dum sufocando inducere præ ipsius multitu-

dine, & grauitate, & hac ratione chalybem præparamus, vt ipsum leuiorem, & non ita suffocantem reddamus, & vt facilius actuari, & distribui possit. Quare statim post chalybis assumptionem vehementem imperamus fieri motum ne ipse totus præ quiete ventriculo adhæreat, & sufocationem inferat & quia totus ille calor comparatus per forte illud exercitium requiritur ad hoc, vt calybs solidæ & densæ mistionis actuari, & per partes distribui possit, & licet propter prauum chalybis vsum mors consequatur non dicemus chalybem esse venenum, quia mors per accidens aduenit, ita similiter argentum viuum licet aliquando interimat cum id per accidens efficiat venenum dicendum non est. Et licet concedamus argentum viuum esse venenum, nihilominus tamen bene poterit capiti morbo gallico affecto administrari. Quod vt intelligatur notandum maxime est malignam alicuius veneni qualitatem non alio modo nostram substantiam corrumpere; quam destruendo propiam partium mistionem venenata enim qualitas mistionem suæ formæ debitam producere intendens, nostram mistionem corrumpit, quod si alia inueniatur qualitas quæ

con-

contrariam illi mistionem producat eius antidotum erit, & hinc desumitur ratio propter quam duo venena simul sumpta si contraria sint non interficiunt, licet quodlibet seorsim interimire valeat, nam vnumquodque suam intendens producere mistionem tertium mistionem conseruat cum neutrum præualere possit, Ita similiter cum cerebrum affectum est venerea qualitate, non offenditur ab argenti viui venenositate, sed potius adiuuatur contra veneream qualitatem ad hoc, vt eius nihil ei immutari nequeat, & ita cerebrum, nec a hydrargiri qualitate, nec a venerea proprietate alteratur, sicut etiam videmus lue gallica affectos nunquam, aut raro peste corripi non alia, quam prædicta ratione, & licet in cerebro ex argento viuo aliqua sequatur noxa maior est vtilitas quæ ex morbi gallici curatione resultat.

Ad quintum & vltimum argumentum respondetur, negando quod argentum viuum non tollat veneream iecoris qualitatem, nam videmus plures per vnctiones, ita perfecte a morbo gallico curari, vt recidiuam non patiantur, quod esset impossibile si argentum viuum qualitatem veneream non tolleret, ac destrue-

deſtrueret, & licet id non efficeret, deberet adminiſtrari, nam euacuata materia morbifica a qua fouetur, & conſeruatur prauus iecoris habitus, facilius praua illius qualitas ab aliquo antidoto, aut decoctione chinæ ſmilacis aſperæ, aut ligni guaiaci auffertur quade cauſa poſt vnctiones aliqui ter, aut quater prædictis decoctis ſudare præcipiunt.

LAVS DEO.

